

Ορθογραφικές τάσεις σε μια μη τυποποιημένη ποικιλία: η απόδοση της συνίζησης στην Κυπριακή Ελληνική

Σπύρος Αρμιοστής, Μαριάννα Κατσογιάννου & Κυριακή Χριστοδούλου
Πανεπιστήμιο Κύπρου

1. Εισαγωγή

Όντας μια μη επίσημη ποικιλία της Νέας Ελληνικής, η Κυπριακή Ελληνική (από τούδε απλώς «Κυπριακή») δεν διαθέτει τυποποιημένο σύστημα γραφής, γεγονός που δημιουργεί τουλάχιστον αμηχανία, όταν αποδίδεται γραπτώς. Ειδικά στην περίπτωση σύνταξης λεξικών της Κυπριακής, η επιλογή του συστήματος γραφής δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη ή βασισμένη σε ιδιοσυγκρασιακά κριτήρια. Αντιθέτως, επειδή ένα λεξικό γίνεται σημείο αναφοράς όσον αφορά τη γραφή της διαλέκτου, οι ορθογραφικές επιλογές που θα προτείνει θα πρέπει να γίνονται στη βάση στέρεων επιστημονικών κριτηρίων. Στο πλαίσιο αυτό, το σύστημα γραφής της Κυπριακής απασχόλησε και το λεξικογραφικό ερευνητικό πρόγραμμα «Συντυδίες», που υλοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Κύπρου στη διάρκεια των ετών 2006-2010 (βλ. Κατσογιάννου κ.ά. 2013). Το πρόγραμμα επικεντρώνεται ερευνητικά στη δημιουργία ενός διαδικτυακού λεξικού, κάτι που προϋποθέτει, αφενός, τη μελέτη του λεξιλογίου της σύγχρονης Κυπριακής και, αφετέρου, την επεξεργασία μιας συνεκτικής πρότασης για τη γραπτή της αναπαράσταση.

Στο πλαίσιο αυτού του ερευνητικού προγράμματος, διεξήχθη και η παρούσα έρευνα, η οποία είχε ως στόχο να διερευνήσει με ποιους τρόπους επιλέγουν οι φυσικοί/ές ομιλητές/τριες της Κυπριακής να αποδίδουν γραπτώς τη συνίζηση. Το φωνολογικό αυτό φαινόμενο επιλέχθηκε προς διερεύνηση διότι αποτέλεσε σημείο έντονου προβληματισμού για το πώς θα αποδιδόταν στη γραφή των λημμάτων του λεξικού. Το θέμα θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί θεωρητικά λαμβάνοντας υπόψη μόνο δομικά-γλωσσικά κριτήρια, ούτως ώστε να προταθεί ένα γλωσσολογικά ιδανικό σύστημα γραφής. Παρόλα αυτά, η έρευνα με θέμα τη δημιουργία συστημάτων γραφής για γλωσσικές ποικιλίες που δεν διαθέτουν επίσημο σύστημα γραφής έχει καταδείξει ότι πολλές φορές κοινωνιογλωσσολογικοί παράγοντες, όπως κρατικές πολιτικές, διαλεκτική ποικιλότητα, γλωσσικές στάσεις, και η επίδραση άλλων συστημάτων γραφής, ιεραρχούνται υψηλότερα από τα αμιγώς γλωσσολογικά κριτήρια (βλ. μεταξύ άλλων Cahill & Karan 2008). Γι' αυτό είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι τάσεις των ομιλητών/τριών της διαλέκτου ως προς τη γραπτή της απόδοση: μια τέτοια διερεύνηση μπορεί να προσφέρει αποτελεσματικότερες λύσεις σε θεωρητικά διλήμματα για το πώς πρέπει να αποδοθεί γραπτώς κάποιο γλωσσικό φαινόμενο και βεβαίως μπορεί να καταδείξει τα σημεία που οι ομιλητές/τριες συμφωνούν, διαφωνούν ή αμφιταλαντεύονται σε σχέση με εισηγήσεις των γλωσσολόγων.

1.1 Η συνίζηση στην ΚΝΕ και στην Κυπριακή

Συνίζηση είναι η φωνολογική διαδικασία κατά την οποία ένα φωνηεντικό φώνημα /i/ το οποίο βρίσκεται πριν από άλλο φωνήεν δεν πραγματώνεται φωνητικά ως πυρήνας ξεχωριστής συλλαβής, όπως για παράδειγμα προφέρεται η λέξη «λό-γι-α», θηλυκό του επιθέτου «λόγιος», αλλά αποτελεί κομμάτι της ίδιας συλλαβής μαζί με το επόμενο φωνήεν, όπως για παράδειγμα προφέρεται η λέξη «λό-για», ουδέτερο ουσιαστικό πληθυντικού αριθμού.

Έτσι, το συνιζανόμενο μη συλλαβικό /j/ ποτέ δεν προφέρεται ως φωνήεν, αλλά είτε εκπίπτει, π.χ. /χjε/ → [χe] = ⟨για⟩, είτε πραγματώνεται ως σύμφωνο (π.χ. /mjε/ → [mjε] = ⟨μια⟩). Παρόλο όμως που αυτό το συνιζανόμενο /j/ δεν προφέρεται ποτέ ως φωνήεν, στο σύστημα γραφής της Κοινής

Νέας Ελληνικής (ΚΝΕ) γράφεται πάντα φωνολογικά, δηλαδή με γραφήματα που κανονικά συμβολίζουν φωνήεντα, ακόμη και στις περιπτώσεις που το /i/ προφέρεται ως σύμφωνο: για παράδειγμα, δεν είναι αποδεκτές ορθογραφίες τα *(δ)γιαβάζω), *(π)χοιος), *(μ)υαλό), παρόλο που φωνητικά στην ΚΝΕ δεν διαφέρουν από τις ορθογραφίες (διαβάζω), (ποιος), (μυαλό).

Στην περίπτωση της γραφής της Κυπριακής, η πρακτική να αποδίδεται το συνιζανόμενο /i/ αποκλειστικά με φωνηεντικά γραφήματα δεν είναι πάντα η πιο λειτουργική λύση -κι αυτό διότι οι φωνολογικοί κανόνες που διέπουν το φωνητικό αποτέλεσμα της συνίζησης στην Κυπριακή είναι διαφορετικοί από αυτούς της ΚΝΕ. Για παράδειγμα, στην Κυπριακή μετά από το σύμφωνο /r/ το συνιζανόμενο /i/ δεν πραγματώνεται ως [i], όπως συμβαίνει στην ΚΝΕ, αλλά ως [k]: για παράδειγμα, η λέξη /'psɛɣiɐ/ → ['psɛɣkɛ], αν γραφεί με το γράμμα (ι), δηλαδή ως (ψάρια), θα απέχει πάρα πολύ από τη φωνητική της πραγμάτωση· γι' αυτόν τον λόγο, μάλλον θα προτιμάται να αποδίδεται φωνητικά ως (ψάρκα).

Η μόνη δημοσίευση που έχει ασχοληθεί σε θεωρητικό επίπεδο με το σύστημα γραφής της Κυπριακής είναι αυτή των Coutsougera & Georgiou (2014), οι οποίοι προτείνουν ένα καταρχήν φωνητικό σύστημα εισηγούμενοι να αποδίδεται γραπτώς η συμφωνοποίηση του συνιζανόμενου /i/ ακόμη και στην περίπτωση των (π)κιάννω) και (καμνιά). Επίσης, εισηγούνται όταν το αποτέλεσμα της συνίζησης είναι μακρό σύμφωνο, δηλαδή στην περίπτωση των /li/ → [li:] και /ni/ → [ni:], να αποδίδεται με διπλό συμφωνικό γράμμα ασχέτως εάν στην υποκείμενή του μορφή αντιστοιχεί σε απλό ή διπλό σύμφωνο, π.χ. /re'niɛ/ = (παννιά), αλλά και /le'moniɛ/ = (λεμόννια).

1.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε με σκοπό να διερευνήσει τις προτιμήσεις του κοινού σχετικά με διάφορες όψεις της γραφής της συνίζησης στην Κυπριακή. Συγκεκριμένα, εξετάσε κατά πόσον:

- (α') αποδίδεται το συνιζανόμενο /i/ με συμφωνικά γραφήματα, δηλαδή φωνητικά π.χ. (θ)κειος), ή αποκλειστικά με φωνηεντικά γραφήματα, δηλαδή φωνολογικά, π.χ. (θ)ειος) = [θcos]·
- (β') το σύμφωνο αμέσως πριν από το /i/ αποδίδεται φωνητικά, π.χ. (σ)πίθκια), ή φωνολογικά, π.χ. (σ)πίτκια)·
- (γ') όταν του /i/ προηγείται συμφωνικό σύμπλεγμα του οποίου το ένα σύμφωνο αποβάλλεται, π.χ. /xe'ɾiɛ/ → [xe'ɾɛ], αυτό το σύμφωνο είτε δηλώνεται γραπτώς, π.χ. (χ)αρτκιά) είτε όχι, π.χ. (χ)αρκιά)·
- (δ') στην περίπτωση των /li/ και /ni/ αποδίδονται με ένα ή δύο συμφωνικά γραφήματα ανάλογα με το εάν φωνολογικά είναι μονά ή διπλά σύμφωνα·
- (ε') οι επιλογές που θα κάνουν οι συμμετέχοντες/ουσες επηρεάζονται καθόλου από το οπτικό ίνδαλμα της λέξης στην ΚΝΕ.

2. Πειραματική μέθοδος

2.1 Πειραματικό υλικό

Για τους σκοπούς του πειράματος σχεδιάστηκαν 18 προτάσεις, οι οποίες εμπεριείχαν 34 λέξεις ενδιαφέροντος, δηλαδή λέξεις που περιείχαν συνίζηση συγκεκριμένου τύπου: (α') με το /i/ να

πραγματώνεται ως σύμφωνο [c], [k] ή [ŋ]· και (β´) με το /j/ να μην πραγματώνεται φωνητικά, αλλά να καθιστά το προηγούμενο φώνημα /l/ ή /n/ ουρανικό και μακρό.

2.2 Συμμετέχοντες/ουσες

Στο πείραμα συμμετείχαν 165 συνολικά άτομα: 64 φοιτήτριες και 101 εκπαιδευτικοί (34 πρωτοβάθμιας και 67 δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). Οι ηλικίες τους κυμαίνονταν από 26 μέχρι 57 ετών. Επίσης, 24 ήταν άντρες, ενώ 141 γυναίκες. Από αυτά τα άτομα, 64 είτε σπούδαζαν είτε είχαν σπουδάσει ελληνική φιλολογία. Η μητρική ποικιλία όλων των συμμετεχόντων/ουσών ήταν η Κυπριακή.

2.3 Ηχογράφηση του πειραματικού υλικού

Για την ηχογράφηση του πειραματικού υλικού επιλέχθηκε μια φυσική ομιλήτρια της Κυπριακής, η ΚΧ, 25 ετών, από τη Λευκωσία. Η ΚΧ δεν παρουσίαζε κανένα πρόβλημα ομιλίας. Το πειραματικό υλικό δόθηκε στην ομιλήτρια τυπωμένο σε χαρτί και της ζητήθηκε να διαβάσει τις λέξεις και φράσεις που της δίνονταν όσο πιο φυσικά γινόταν. Ο τρόπος ορθογράφησης του υλικού όπως παρουσιάστηκε στην ομιλήτρια δίνεται στο Παράρτημα Α. Η ομιλήτρια ήταν εξοικειωμένη με τις διάφορες μορφές γραφής της Κυπριακής και ανέφερε ότι δεν αντιμετώπισε οποιαδήποτε δυσκολία στην ανάγνωση του υλικού. Ο τρόπος που η ΚΧ πρόφερε τις λέξεις ενδιαφέροντος παρουσιάζονται στο Παράρτημα Β. Η ηχογράφηση διεξήχθη στον ηχομονωμένο θάλαμο ηχογραφήσεων του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

2.4 Διαδικασία διεξαγωγής του πειράματος

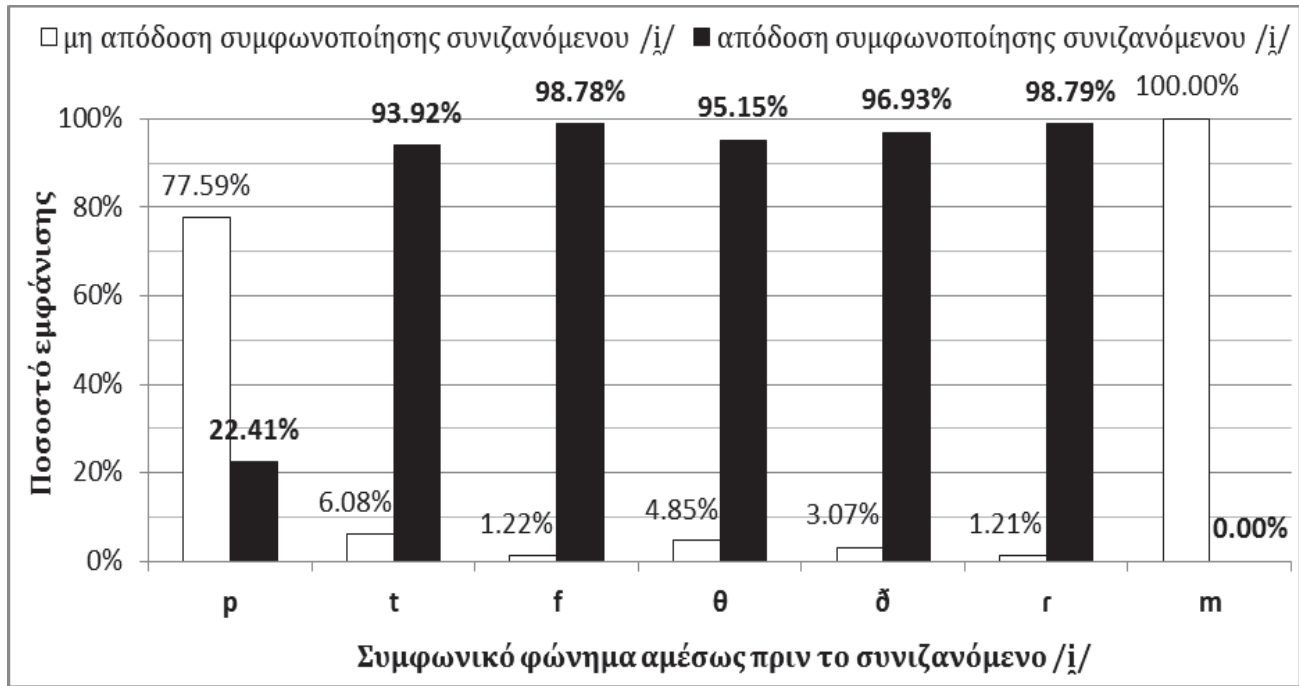
Οι προτάσεις παρουσιάστηκαν αποκλειστικά ακουστικά στους/στις συμμετέχοντες/ουσες μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, ούτως ώστε να καταγράψουν ελεύθερα στο χαρτί τις προτάσεις που άκουγαν χωρίς επιρροή από την όποια γραπτή μορφή τούς παρουσιαζόταν. Πριν την έναρξη του πειράματος, ενημερώθηκαν οι συμμετέχοντες/ουσες ότι ο σκοπός της έρευνας ήταν να διαφανεί πώς γράφουν οι ίδιοι/ες την Κυπριακή, ενώ τους τονίστηκε ότι σε καμία περίπτωση δεν θα κριθούν για τις ορθογραφικές τους επιλογές -ειδικά αφού δεν υπάρχει επίσημη ορθογραφία για την Κυπριακή. Αφού συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο με τα δημογραφικά τους στοιχεία, άρχισαν το πείραμα ακούγοντας τις ηχογραφημένες προτάσεις από τα ακουστικά για να τις καταγράψουν χειρογράφως. Οι ήχοι εκτελέστηκαν από παρουσίαση PowerPoint, η οποία επέτρεπε να χρησιμοποιείται όσος χρόνος χρειαζόνταν για κάθε εκφώνημα, καθώς και να επαναλαμβάνεται κάποιος ήχος, αν ζητείτο. Το πείραμα διαρκούσε συνολικά 30-45 λεπτά.

3. Αποτελέσματα

3.1 Απόδοση συμφωνοποίησης του συνιζανόμενου /j/

Το κατά πόσο επιλέχθηκε να αποδοθεί γραπτώς η συμφωνοποίηση του συνιζανόμενου /j/ εξαρτήθηκε από το είδος του συμφώνου που προηγείτο της συνίζησης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, όπως φαίνεται στην Εικόνα 1, η συμφωνοποίηση αποδιδόταν γραπτώς σε ποσοστό 94%-99%, π.χ. το /θjɔs/ → [θcos] αποδιδόταν ως <θκειος> παρά ως <θειος>. Οι μόνες εξαιρέσεις ήταν όταν της συνίζησης προηγείτο /m/ ή /p/: μετά από το έρρινο σε καμία περίπτωση δεν επιλέχθηκε να γραφεί το συμφωνικό αποτέλεσμα της συνίζησης, για παράδειγμα επιλέχθηκε η

γραφή ⟨μια⟩ και όχι ⟨μνια⟩· μετά το έκκροτο /p/ μία στις πέντε φορές επιλέχθηκε να γραφεί η συμφωνοποίηση, π.χ. ⟨πκιάσω⟩, ενώ τις περισσότερες φορές η συμφωνοποίηση δεν αποδιδόταν γραπτώς, π.χ. ⟨πιάσω⟩. Τη γραφή του [pɕ] ως ⟨πκι⟩ επέλεξαν σε ελαφρώς υψηλότερο ποσοστό άτομα που σπούδαζαν/είχαν σπουδάσει ελληνική φιλολογία (27%) σε σχέση με άλλες ειδικότητες (19%).

Εικόνα 1: Γραπτή απόδοση της συμφωνοποίησης του συνιζανόμενου /j/ μετά από διαφορετικά συμφωνικά φωνήματα.

	mpp	mp	nt	rt/rð	ft
μη απόδοση συμφωνοποίησης του /j/	92.05%	95.74%	58.39%	9.39%	10.91%
απόδοση συμφωνοποίησης του /j/	7.95%	4.26%	41.61%	90.61%	89.09%

Πίνακας 1: Ποσοστά γραπτής απόδοσης της συμφωνοποίησης του συνιζανόμενου /j/ μετά από διαφορετικά συμπλέγματα συμφωνικών φωνημάτων.

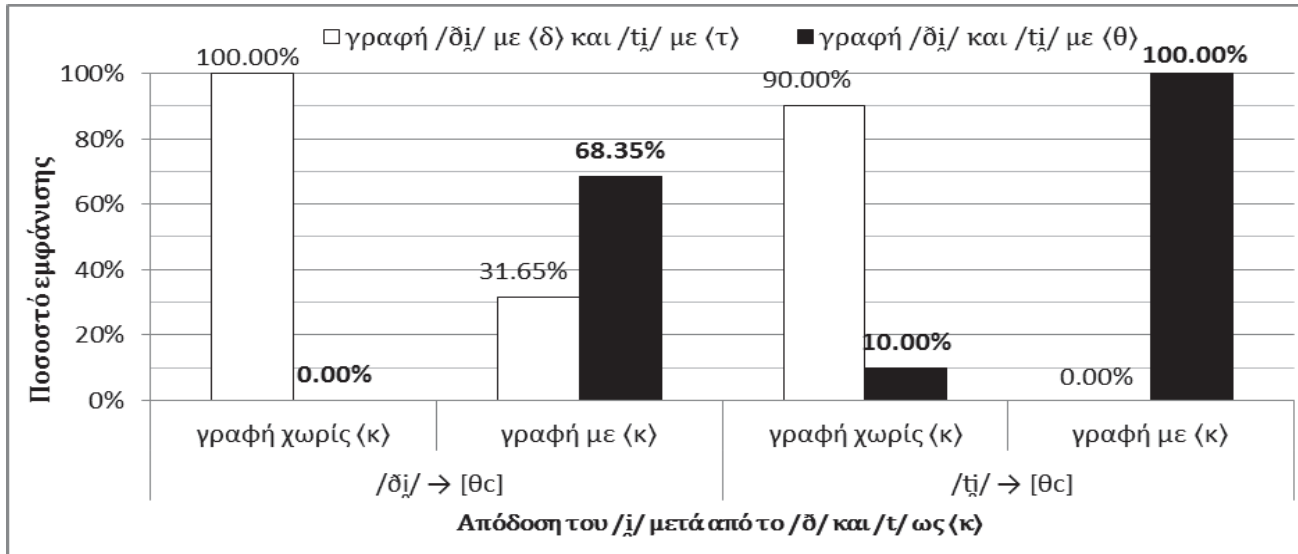
Στην περίπτωση της συνίζησης μετά από συμφωνικά συμπλέγματα, η αναπαράσταση της συμφωνοποίησης του /j/ και πάλι φαίνεται να εξαρτάται από το είδος του συμπλέγματος. Μετά από τα συμπλέγματα /rð/, /rt/ και /ft/ προτιμήθηκε ξεκάθαρα η γραφή της συμφωνοποίησης του /j/, για παράδειγμα η λέξη /^hftɛrin/ → [^hfcɛrin] αποδόθηκε περισσότερο ως ⟨φ(τ)κυάριν⟩ παρά ως ⟨φτυάριν⟩. Στην περίπτωση όμως του συμπλέγματος /mp/ προτιμήθηκε κατά κόρον να μην αποδοθεί γραπτώς το συμφωνικό αποτέλεσμα της συνίζησης, για παράδειγμα η γραφή ⟨κουμπιά⟩ προτιμήθηκε έναντι της γραφής ⟨κουμπκιά⟩. Δεν υπήρχε διαφοροποίηση σε αυτό το σημείο ανάμεσα στους/στις φιλόλογους και σε άτομα άλλων ειδικοτήτων. Σε σχέση με το /mp/, το σύμπλεγμα /mpp/ έδειξε κάπως ψηλότερο ποσοστό γραφής του συμφωνικού αποτελέσματος της συνίζησης· παρόλα αυτά, το ποσοστό αυτό ήταν και πάλι χαμηλό (βλ. Πίνακας 1).

Όσον αφορά το σύμπλεγμα /nt/, δύο στις πέντε φορές επιλέχθηκε να αποδοθεί η συμφωνοποίηση του /j/, για παράδειγμα για τη λέξη /^hɛntiɛ/ → [^hɛɲɛ] προτιμήθηκαν περισσότερο γραφές όπως ⟨γάντια⟩ παρά όπως ⟨γάντκια⟩. Αυτό το αποτέλεσμα φάνηκε να συσχετίζεται και με την ειδικότητα:

άτομα με φιλολογικό υπόβαθρο έγραφαν το συμφωνικό αποτέλεσμα της συνίζησης σε ποσοστό 46%, ενώ άτομα άλλων ειδικοτήτων το έκαναν σε ποσοστό 39%.

3.2 Απόδοση του συμφωνικού φωνήματος προ του συνιζάνομενου /j/

Στην Κυπριακή Κοινή (τη μη βασιλεκτική παγκύπρια μορφή της διαλέκτου, βλ. μεταξύ άλλων Tsiplakou et al. 2006) δύο συμφωνικά φωνήματα, το έκκροτο /t/ και το τριβόμενο /ð/, τρέπονται σε [θ] όταν ακολουθούνται από συνίζηση. Και τα δύο προτιμήθηκε να αποδίδονται φωνητικά: το /tj/ γράφτηκε ως <θκι> σε ποσοστό 95%, ενώ το /ðj/ γράφτηκε ως <θκι> σε ποσοστό 66%.

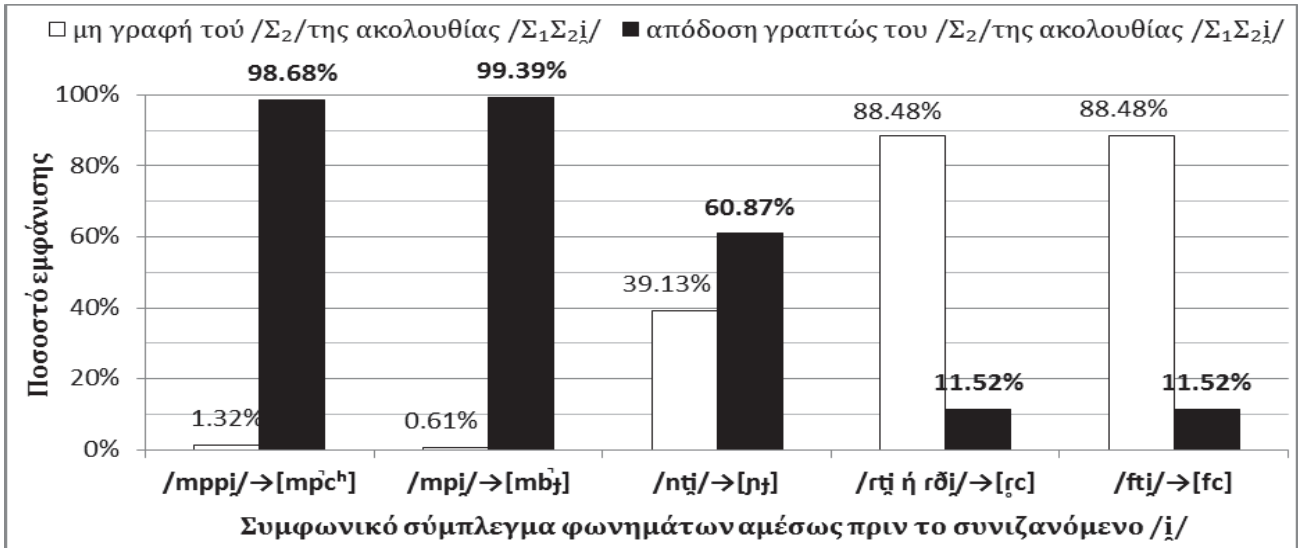
Εικόνα 2: Συσχέτιση της απόδοσης της συμφωνοποίησης του /j/ με την απόδοση των /ð/ και /t/.

Δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση ανάμεσα σε φιλόλογους και μη φιλόλογους σε αυτό το σημείο. Αυτό που φαίνεται ότι επηρέασε τον τρόπο απόδοσης αυτών των συμφώνων ήταν ο τρόπος που επέλεξαν να αποδίδουν το /j/: όπως φαίνεται στην Εικόνα 2, αν το απέδιδαν φωνητικά, δηλαδή ως <κι>, τότε απέδιδαν και το αμέσως προηγούμενο σύμφωνο φωνητικά, δηλαδή ως <θ>· αν απέδιδαν το /j/ φωνολογικά, δηλαδή ως <ι>, τότε απέδιδαν και το αμέσως προηγούμενο σύμφωνο φωνολογικά, δηλαδή ως <τ> ή <δ>.

3.3 Απόδοση του συμφώνου /Σ₂/ στην ακολουθία /Σ₁Σ₂i/

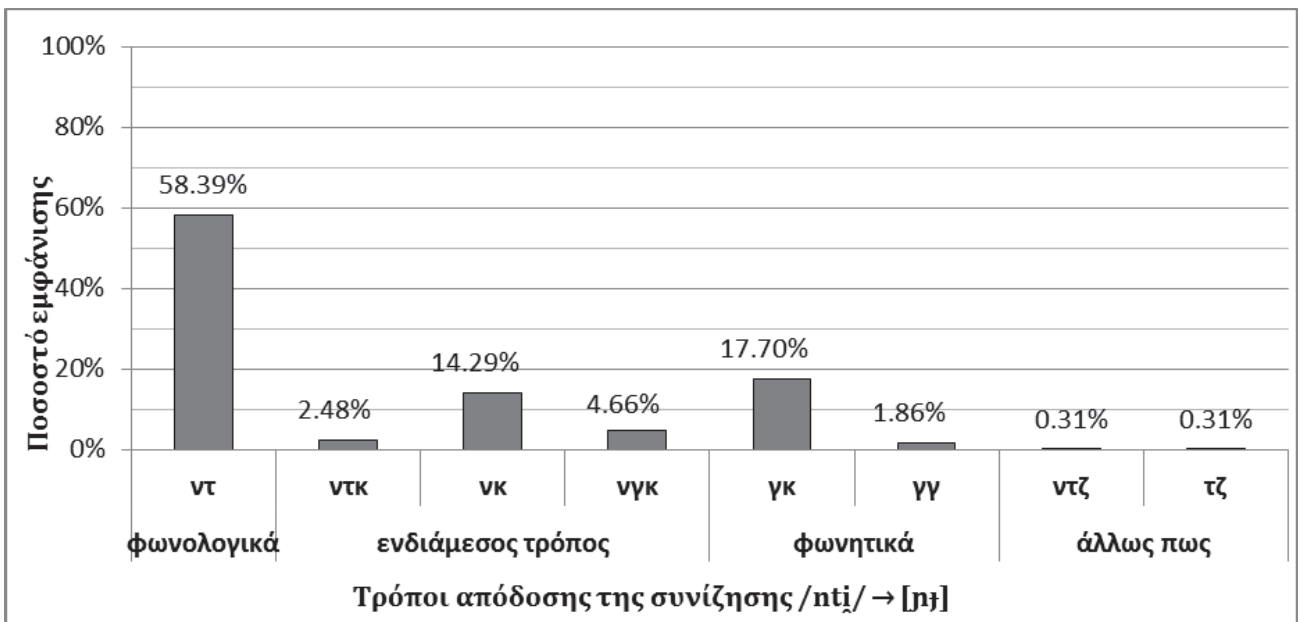
Τα διάφορα συμφωνικά συμπλέγματα παρουσίασαν διαφορετικά αποτελέσματα ως προς την αναπαράσταση του εγγύτερου στο /j/ συμφώνου τους (του /Σ₂/).

Το διχειλικό έκκροτο /p/ σχεδόν πάντα αναπαρίστατο γραπτώς ως <π>, π.χ. <κουμπ(κ)ιά>, <κκομπκιούτερ>· γραφές όπως <κουμκιά> και <κκομκκιούτερ> είχαν σχεδόν μηδαμινά ποσοστά εμφάνισης (βλ. Εικόνα 3).

Εικόνα 3: Η γραπτή απόδοση του συμφώνου /Σ₂/ στην ακολουθία /Σ₁Σ₂i/ ανά είδος συμπλέγματος.

Σε αντίθεση με τα συμπλέγματα [mp̣ɾʰ] και [mḅɟ], στα οποία το διχειλικό έκκροτο μπορεί να προφέρεται, τα υπόλοιπα συμπλέγματα αποβάλλουν το /Σ₂/, κάτι που πιθανόν επηρέασε τη γραπτή αναπαράστασή του. Πράγματι, στις ακολουθίες /r̥i/, /r̥ði/ και /fti/ το /Σ₂/ δεν αναπαραστάθηκε σε ποσοστό 88%. Επιλέχθηκε, δηλαδή, μια πιο φωνητική αναπαράσταση όσον αφορά τον αριθμό των τεμαχίων της ακολουθίας /Σ₁Σ₂i/.

Εικόνα 4: Αναλυτική παρουσίαση των τρόπων απόδοσης της συνίζησης /nti/ → [ɲ].

Όσον αφορά την περίπτωση /nti/ → [ɲ], δύο στις πέντε φορές το /t/ δεν αναπαραστάθηκε γραπτώς, ενώ τρεις στις πέντε γράφηκε ως <τ>. Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει μια αμφιταλάντευση στον τρόπο απόδοσης αυτής της ακολουθίας. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι 25% των συμμετεχόντων/ουσών τις μισές φορές επέλεξαν τη γραφή με το <τ>, ενώ τις άλλες μισές όχι. Αν εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους επιλέχθηκε να γραφεί αυτό το σύμπλεγμα, δεν θα βρεθούμε μπροστά σε ένα απόλυτο δίπολο του τύπου «φωνολογική vs φωνητική αναπαράσταση της

ακολουθίας /nti/», αλλά σε ένα συνεχές ανάμεσα στα δύο άκρα. Η Εικόνα 4 παρουσιάζει όλους τους τρόπους με τους οποίους επιλέχθηκε να αναπαρασταθεί η ακολουθία αυτή καταταγμένους στο συνεχές από τη φωνολογία στη φωνητική. Θεωρείται πιο φωνολογική η αναπαράσταση όταν χρησιμοποιούνται τα γραφήματα <ν> και <τ>, ενώ πιο φωνητική θεωρείται η αναπαράσταση όταν χρησιμοποιούνται τα γραφήματα <κ> και τα διγραφήματα <γκ>/<γγ>. Τα υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσαν τα δύο άκρα -με ξεκάθαρη προτίμηση στη φωνολογική αναπαράσταση. Παρόμοια ποσοστά όμως με τη φωνητική αναπαράσταση συγκέντρωσαν συνολικά και οι διάφοροι τρόποι ενδιάμεσης αναπαράστασης, με κύρια επιλογή τη γραφή <νκ>.

3.4 Χρήση διπλών συμφωνικών γραφημάτων

Η χρήση διπλών συμφωνικών γραφημάτων, π.χ. <παννιά>, επιλέχθηκε σε ποσοστό 9%. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την επιλογή έπαιξε η φωνολογική ποσότητα του συμφώνου πριν τη συνίζηση: αν αυτό ήταν απλό, π.χ. /ski'niə/, τότε επιλέχθηκε η γραφή του με ένα γράφημα, τ.έ. <ῥδοινιά>, σε ποσοστό 98%· αν το σύμφωνο ήταν φωνολογικά διπλό, π.χ. /re'niə/, τότε επιλέχθηκε η γραφή του με δύο γραφήματα, τ.έ. <παννιά>, σε ποσοστό 33%. Επίδραση στον τομέα αυτό, πέρα από τη φωνολογική ποσότητα του προηγούμενου συμφώνου, φαίνεται να έχει και η φωνητική πραγμάτωση του συμφώνου ως απλού ή ως μακρού. Για παράδειγμα, τα φωνήματα /l/ και /n/ όταν δεν είναι διπλά, αλλά πραγματώνονται αναγκαστικά ως μακρά [l:] και [n:] πριν από συνίζηση, γράφτηκαν με διπλά σύμφωνα σε ποσοστό 8%· αντιθέτως, άλλα μονά συμφωνικά φωνήματα, π.χ. /r/, που δεν πραγματώνονται ως μακρά πριν από συνίζηση, σχεδόν ποτέ δεν γράφτηκαν με διπλά γραφήματα. Γενικά, όπως φαίνεται και στην Εικόνα 5, με διπλά γραφήματα αποδόθηκαν τα φωνητικά μακρά σύμφωνα· από αυτά τα μακρά σύμφωνα, εκείνα που προέρχονται από φωνολογικά διπλά σύμφωνα είχαν τετραπλάσια ποσοστά απόδοσης με διπλά γραφήματα σε σχέση με μακρά σύμφωνα που προέρχονται από φωνολογικά μονά σύμφωνα. Ωστόσο, το ψηλό ποσοστό που κατέγραψαν τα μακρά φωνήεντα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη λέξη /me'liə/, η οποία γράφτηκε με διπλό <λλ> σε ποσοστό 85%, ενώ η λέξη /ra'niə/ γράφτηκε με διπλό <νν> σε ποσοστό 21% μόνο. Αυτή η διαφορά ίσως να οφείλεται στο οπτικό ίνδαλμα των λέξεων αυτών όπως ορθογραφούνται στην ΚΝΕ, δηλαδή <μαλλιά> και <πανιά> αντίστοιχα.

Εικόνα 5: Χρήση διπλών γραφημάτων ανάλογα με τη φωνολογική ποσότητα και τη φωνητική διάρκεια του συμφώνου που προηγείται της συνίζησης.

Σημειωτέον ότι σε ένα πολύ μικρό ποσοστό (3%) η συνίζηση /l̥/ → [ɫ:] αποδόθηκε με ⟨γ⟩, παραπέμποντας προφανώς στο εναλλακτικό αλλόφωνο αυτής της συνίζησης, το [j:], παρόλο που ο ήχος που ακούστηκε στο πείραμα ήταν [ɫ:]. Αυτές οι περιπτώσεις δεν λήφθηκαν υπόψη, αφού δεν υπήρχε τρόπος να αποδώσουν τη μακρότητα του [j:], λόγω του ότι το διπλό ⟨γγ⟩ λειτουργεί ως διγράφημα που αποδίδει το σύμπλεγμα [ɲg] ή [ɲʃ].

Το άλλο σύμφωνο που μπορεί να εμφανίζεται ως διπλό πριν από συνίζηση είναι το διχειλικό /p/. Ως φωνολογικά μονό σύμφωνο πριν από συνίζηση (/p̥/ → [pɕ]) αποδόθηκε με μονό γράφημα ⟨π⟩ (99.8%), ενώ ως διπλό σύμφωνο πριν από συνίζηση (/pp̥/ → [pɕ^hɕ]) αποδόθηκε ελάχιστα με διπλό γράφημα ⟨ππ⟩ (9.5%). Είναι ενδιαφέρον το ότι αυτό το [pɕ^hɕ], όταν αποδόθηκε με διπλά γράφημα, γράφτηκε ως ⟨ππ⟩ ή ⟨ππκ⟩, που είναι πιο κοντά στη φωνολογική του μορφή (τ.έ. /pp̥/), ενώ ποτέ δεν γράφτηκε ως ⟨πκκ⟩, που θα ήταν πιο κοντά στη φωνητική του πραγμάτωση (τ.έ. [pɕ^hɕ]).

3.5 Απόδοση με βάση το πρότυπο της ΚΝΕ

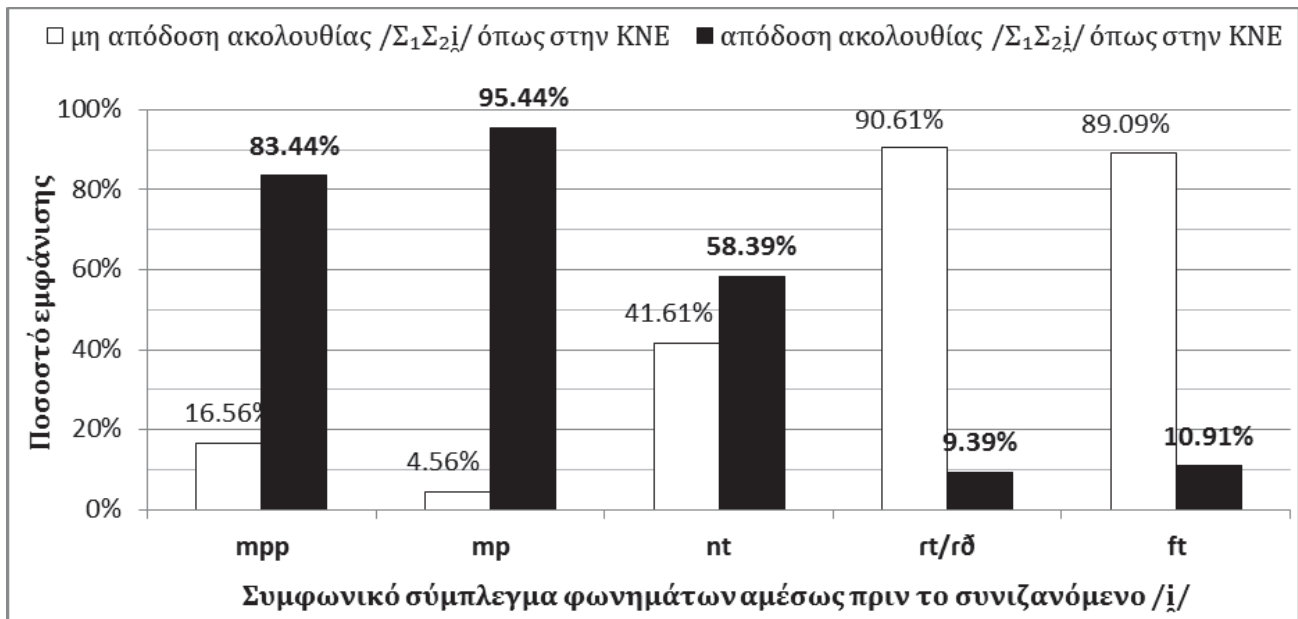
Κατά μέσο όρο, προτιμήθηκε η γραφή κατά το πρότυπο της ΚΝΕ σε ποσοστό 56%. Δεν υπήρχε διαφορά προτιμήσεων ανάμεσα σε φιλολόγους και άτομα άλλων ειδικοτήτων. Συγκεκριμένα, το εάν η ακολουθία /Σ̥/ αποδόθηκε με βάση το οπτικό ίνδαλμα των αντίστοιχων λέξεων της ΚΝΕ εξαρτήθηκε από το είδος του εμπλεκόμενου συμφώνου. Στην περίπτωση του /m̥/ → [mɲ], το σύμπλεγμα αποδόθηκε 100% όπως και στο σύστημα γραφής της ΚΝΕ, δηλαδή ως ⟨μι⟩ (και όχι για παράδειγμα ως ⟨μνι⟩). Όταν το σύμφωνο ήταν το /p/, τότε το πρότυπο της ΚΝΕ, δηλαδή ⟨πι⟩, ακολουθήθηκε κατά 74%. Για τα υπόλοιπα σύμφωνα, ακολουθήθηκε ελάχιστα το πρότυπο της ΚΝΕ (κάτω του 5%) με το /r/ να σημειώνει σχεδόν μηδενικά ποσοστά απόδοσης ως ⟨ρι⟩ αντί ⟨ρκ⟩ (βλ. Πίνακα 2).¹

	/p/	/t/	/θ/	/ð/	/r/	/m/
μη απόδοση όπως στην ΚΝΕ	26.23%	94.53%	95.15%	96.93%	98.79%	0.00%
απόδοση όπως στην ΚΝΕ	73.77%	5.47%	4.85%	3.07%	1.21%	100.00%

Πίνακας 2: Ποσοστά αναπαράστασης (ανά είδος συμφώνου) της ακολουθίας /Σ̥/ σε σχέση με το οπτικό ίνδαλμα της ΚΝΕ.

Από τα συμφωνικά συμπλέγματα, τα /mp̥i/ και /m̥pi/ αποδόθηκαν σε ψηλό ποσοστό κατά το πρότυπο της ΚΝΕ, δηλαδή ως ⟨μπι⟩. Τα συμπλέγματα /rt̥i/ και /r̥ti/ αποδόθηκαν κατά περίπου 90% όχι κατά το πρότυπο της ΚΝΕ. Για το σύμπλεγμα /nt̥i/ δεν ήταν τόσο ξεκάθαρη η κατάσταση, αν και υπήρξε προτίμηση να αποδίδεται κατά το πρότυπο της ΚΝΕ (βλ. Εικόνα 6).

¹ Το /f/ δεν εμφανίζει ποσοστά στον Πίνακα 2, διότι η μόνη περίπτωση με αυτό το σύμφωνο ήταν η λέξη ⟨φκίρον⟩, η οποία, εφόσον δεν υπάρχει στην ΚΝΕ, δεν έχει οπτικό ίνδαλμα με το οποίο να συγκριθεί.

Εικόνα 6: Αναπαράσταση (ανά είδος συμπλέγματος) της ακολουθίας /Σ₁Σ₂j/ σε σχέση με το οπτικό ίνδαγμα της ΚΝΕ.

4. Σχολιασμός αποτελεσμάτων

Όσον αφορά το γενικό ερώτημα εάν προτιμάται η φωνολογική ή η φωνητική αναπαράσταση της συνίζησης, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι καμία από τις δύο επιλογές δεν υπερίσχυσε καθολικά. Ανάλογα με το συμφωνικό περιβάλλον πριν από το συνιζανόμενο /j/, ακολουθήθηκαν διαφορετικές τάσεις τόσο για την απόδοση των συμφώνων, όσο και για την απόδοση του /j/.

Σε σχέση με την αναπαράσταση του συνιζανόμενου /j/ σε ακολουθίες του τύπου /Σj/, φάνηκε ότι υπάρχουν δύο αντίθετες τάσεις: στην περίπτωση των ακολουθιών /rj/ και /mj/ η προτίμηση ήταν να μην αποδίδεται γραπτώς η συμφωνοποίηση του /j/, ενώ σε όλες τις άλλες περιπτώσεις υπήρχε σαφέστατη προτίμηση να αποδίδεται. Για παράδειγμα, στην ακολουθία /rj/ το /j/ δεν αποδόθηκε σχεδόν καθόλου φωνολογικά, π.χ. <ποτήρια>, αλλά σχεδόν πάντα φωνητικά, π.χ. <ποτήρκα>. Αυτή η φωνολογική απόδοση του /rj/ ως <ρι> αποφεύχθηκε ίσως επειδή θα συνιστούσε κατάφορη απόκλιση από τη φωνητική πραγματικότητα.

Αντίθετα με τα πιο πάνω, οι ακολουθίες /rj/ και /mj/ αποδόθηκαν περισσότερο φωνολογικά παρά φωνητικά. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε διάφορους παράγοντες. Για παράδειγμα, τα συμπλέγματα [ɣk], [fç] και [θç] έχουν τα αντίστοιχά τους συμπλέγματα [rj], [fç] (ή [vj]) και [θç] (ή [tç] / [ðj]) στην ΚΝΕ, με τα οποία ψυχολογολογικά συσχετίζονται, π.χ. ['ʃeɾkɛ] (Κυπριακή) = ['ʃeɾjɛ] (ΚΝΕ)· ['θoçno] (Κυπριακή) = ['ðjoçno] (ΚΝΕ). Όταν γίνεται εναλλαγή/μείξη κώδικα, ζεύγη τύπων λέξεων, όπως αυτά μπορεί να εναλλάσσονται στον λόγο. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με το [rç]: οι ομιλητές/τριες της Κυπριακής δεν εναλλάσσουν το [rç] με το αντίστοιχο [rç] της ΚΝΕ ακόμη και όταν μιλάνε στην ΚΝΕ. Ψυχολογολογικά, μάλλον δεν αντιλαμβάνονται τα [rç] και [rç] ως διαφορετικά συμπλέγματα -τα οποία μάλιστα να μαρκάρουν τη χρήση του μεν ως Κυπριακή, ενώ του δε ως ΚΝΕ, όπως συμβαίνει με τα άλλα ζεύγη συμπλεγμάτων, π.χ. [fç] ~ [fç]. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι σταθερά σε εισαγωγικά μαθήματα γλωσσολογίας οι ομιλητές/τριες της Κυπριακής όταν πρώτη φορά ασχοληθούν με τη φωνητική πραγμάτωση του /rj/, μπορεί να

έχουν κατά το μάλλον ή ήττον συναίσθηση ότι στην Κυπριακή το προφέρουν ως [pc], αλλά τους είναι εξαιρετικά δύσκολο να εντοπίσουν ποια είναι η φωνητική του πραγμάτωση στην ΚΝΕ. Με άλλα λόγια, σε αντίθεση με ζεύγη όπως [fc] ~ [fç], το [pç] δεν υπάρχει ψυχολογολογικά ως επιλογή για υποκατάσταση του [pc] όταν γίνεται μετάβαση στην ΚΝΕ. Σε αυτό το σημείο το σύμπλεγμα [pc] μοιάζει με το [mɲ], το άλλο σύμπλεγμα που δεν συμπεριφέρεται όπως τα [ɸk], [fç] και [θc]: ούτε για το [mɲ] υπάρχει κάποιο υποκατάστατο που να μαρκάρει μετάβαση στην ΚΝΕ, καθώς και στην ΚΝΕ η φωνητική πραγμάτωση του /mɲ/ είναι επίσης [mɲ]. Αυτό είναι το μόνο σύμπλεγμα συμφώνου με /j/ του οποίου το φωνητικό αποτέλεσμα δεν διαφέρει ανάμεσα στις δύο ποικιλίες: επομένως, είναι αναμενόμενο να αποδίδεται γραπτώς όπως και στην ΚΝΕ -γι' αυτό και αποδόθηκε γραπτώς στην έρευνα αυτή 100% ως <μι>, όπως γράφεται στην ΚΝΕ, και όχι φωνητικά ως <μνι>, όπως προτείνουν οι Coutsougera & Georgiou (2014).

Επομένως, στις περιπτώσεις όπου είτε πραγματικά είτε ψυχολογολογικά δεν υπάρχει διαφορετική φωνητική πραγμάτωση της συνίζησης ανάμεσα στην Κυπριακή και την ΚΝΕ, επιλέγεται το πρότυπο της ΚΝΕ για τη γραφή της Κυπριακής. Αυτό ίσχυσε απόλυτα για το /mɲ/, αλλά όχι για το /pɲ/, το οποίο παρουσίασε μια σημαντική τάση να αποδίδεται ως <πκι>. Αυτή η μη απόλυτη προσκόλληση στο οπτικό ίνδαλμα της ΚΝΕ μπορεί να οφείλεται σε ένα άλλο οιονεί οπτικό ίνδαλμα: αυτό της εκδοτικής παράδοσης της Κυπριακής. Παρόλο που για έναν/μία ομιλητή/τρια της Κυπριακής οι γραφές <πάπκια> και <πάπια> δεν προφέρονται διαφορετικά, αφού μόνο με [pc] μπορεί να τις προφέρει, σε (φιλολογικά επιμελημένες) εκδόσεις κυπριακών κειμένων συνηθίζεται να αποδίδεται το σύμπλεγμα αυτό φωνητικά ως <πκι> (βλ. Αρμωστή 2014). Αυτή η μάλλον εμβληματική χρήση του <πκι> στη διαλεκτική εκδοτική παράδοση ίσως να οφείλεται στη φιλολογική τάση που θέλει το σύστημα γραφής της Κυπριακής να στηρίζεται όχι τόσο στη δομή και λειτουργία της διαλέκτου, αλλά να αναπαριστά τις αποκλίσεις της διαλέκτου από την ΚΝΕ: από την οπτική γωνία του/της ομιλητή/τριας της ΚΝΕ, οι γραφές <πάπκια> και <πάπια> διαφέρουν φωνητικά, οπότε γι' αυτό ίσως να επιλέγεται η πρώτη σε τέτοια έργα. Το ότι μπορεί αυτή η επίδραση της εκδοτικής παράδοσης να επηρέασε τις γραφηματικές επιλογές των συμμετεχόντων/ουσών στην παρούσα μελέτη φαίνεται και από το γεγονός ότι άτομα με φιλολογικό υπόβαθρο, που πιθανόν να έχουν περισσότερη εξοικείωση με την εκδοτική παράδοση, είχαν ψηλότερα ποσοστά χρήσης του <πκι> σε σχέση με άτομα άλλων ειδικοτήτων. Σημειωτέον ότι η εκδοτική παράδοση δεν εφαρμόζει την ίδια αρχή και στην απόδοση του /mɲɲ/ → [mbɲ], το οποίο αποδίδει όχι ως <μπκι>, αλλά ως <μπι> -παρόλο που φωνολογικά (και πιθανότατα ψυχολογολογικά) δεν λειτουργεί διαφορετικά από το /pɲ/ → [pc]. Ίσως η εκδοτική παράδοση να αποφεύγει τον συνωστισμό συμφωνικών γραφημάτων που θα προκαλούσε η επιλογή <μπκι> ή να μην έχει ασχοληθεί με την περίπτωση αυτή, διότι δεν εμφανίζεται τόσο συχνά όσο το [pc]. Στην παρούσα μελέτη το [mbɲ] γράφτηκε σχεδόν αποκλειστικά ως <μπι>, τόσο από μη φιλόλογους όσο κι από φιλόλογους. Επομένως, ίσως η διαφορετική αναπαράσταση των [pc] και [mbɲ] στην εκδοτική παράδοση να επηρέασε ως έναν βαθμό τις επιλογές των φιλόλογων που συμμετείχαν στην έρευνα.

Όσον αφορά τα σύμφωνα πριν το συνιζανόμενο /j/ και πάλι δεν υπήρξε απόλυτη αναπαράστασή τους είτε φωνητικά είτε φωνολογικά. Το /t/ πριν από συνίζηση αποδόθηκε σχεδόν αποκλειστικά φωνητικά ως <θ>. Το /ðj/ πάλι επιλέχθηκε να γραφεί φωνητικά, δηλαδή <θ>, αλλά μία στις τρεις φορές αποδόθηκε φωνολογικά με <δ>. Το θέμα του /ðj/, αλλά και του /vj/ που δεν ερευνήθηκε στην παρούσα μελέτη, είναι λίγο σύνθετο. Πέρα από τις πραγματώσεις /ðj/ → [θc] και /vj/ → [fc] της

Κυπριακής Κοινής, υπάρχουν για κάποιες περιοχές και οι βασιλεκτικές πραγματώσεις [ðʃ] και [vʃ], οι οποίες μπορεί να αποδίδονται ως <δκι> και <βκι>, ενώ τα <θκι> και <φκι> να γράφονται μόνο για τις περιπτώσεις /θi/ → [θc] και /fi/ → [fc] αντίστοιχα. Για άτομα αυτών των περιοχών, η γραφή <δκι> δείχνει φωνητική προφορά και όχι φωνολογική, διότι όντως προφέρουν ένα ηχηρό [ð]. Από την άλλη, άτομα που μιλούν την Κυπριακή Κοινή μπορεί να επιλέγουν να διακρίνουν ανάμεσα στο <δκι> και <θκι> όχι για να αναπαραστήσουν διαφορετική προφορά, αλλά διαφορετική φωνολογία/ετυμολογία. Βέβαια, η πλειοψηφία απέδωσε το /ði/ φωνητικά ως <θκι>, οπότε για την Κυπριακή Κοινή ίσως αυτή να είναι η τάση. Φυσικά υπάρχει και η εκδοτική παράδοση που διακρίνει ανάμεσα στα <δκι> και <θκι>, αλλά δεν είναι σαφές πάντα αν με τη διάκριση αυτή εννοείται ίδια προφορά, αλλά διαφορετική φωνολογία/ετυμολογία ή αν εννοούνται όντως δύο ξεχωριστές προφορές. Το θέμα αυτό επομένως είναι ιδιαίτερα σύνθετο και αξίζει περαιτέρω διερεύνησης σε μια άλλη μελέτη.

Σχετικά με συμπλέγματα συμφώνων πριν από συνίζηση, διαφάνηκε πως όταν αποβάλλεται σύμφωνο από ένα τέτοιο σύμπλεγμα, τότε το αποβληθέν σύμφωνο σε πολύ μεγάλο βαθμό δεν αναπαριστάται στη γραφή, για παράδειγμα η λέξη /ke'ɾðʃe/ → [ke'ɾce] γράφτηκε ως <καρκιά> παρά ως <καρδικιά>. Δηλαδή ως προς το φαινόμενο της αποβολής συμφώνων, οι γραφηματικές επιλογές των συμμετεχόντων/ουσών στην έρευνα αναπαριστούσαν περισσότερο τη φωνητική παρά τη φωνολογία. Εξαιρέση αποτελεί το /nti/ → [ɲʃ], το οποίο προτιμήθηκε να αποδοθεί περισσότερο φωνολογικά και κατά δεύτερο λόγο φωνητικά. Ειδικά σε αυτή την περίπτωση τα αποτελέσματα έδειξαν ένα φάσμα επιλογών από την πιο φωνολογική <ντ> στην πιο φωνητική <γκ> αναπαράσταση. Μια ενδιάμεση βαθμίδα θα ήταν το <ντκ>, που συνδυάζει τόσο το φωνολογικό σύμπλεγμα /nt/, ως <ντ> με το <τ> να μην προφέρεται, και το φωνητικό αποτέλεσμα [ɲ], ως <κ> το οποίο ηχηροποιείται λόγω του προηγούμενου ερρίνου μετά την εννοούμενη αποβολή τού <τ>. Ωστόσο, η γραφή αυτή ελάχιστα επιλέχθηκε -ίσως λόγω της συσσώρευσης τριών συμφωνικών γραφημάτων για την απόδοση ενός δυσμφωνικού συμπλέγματος. Εάν το <τ> που δεν αποδίδει κανένα φθόγγο αποβληθεί, τότε λαμβάνουμε την πιο οικονομική επιλογή <νκ>, η οποία κρατά από τη φωνολογία το <ν> και από τη φωνητική το <κ>. Η γραφή <νκ> ήταν η πιο συχνή ανάμεσα στις μικτές αυτές γραφές του /nti/, οπότε θα μπορούσε να αποτελέσει μια μέση λύση για τη γραφή του. Φυσικά δεν μπορεί να αγνοηθεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία επέλεξε να γράφει το /nti/ φωνολογικά ως <ντι>. Αυτή η γραφή μπορεί να εξυπηρετεί πιο ακρολεκτικές προφορές, όπως [ndʃ] ή [ndʒ]. Επειδή όμως το πρόγραμμα «Συντυσιές» στοχεύει σε ένα σύστημα γραφής που να αποδίδει κατά βάση την Κυπριακή Κοινή (η οποία μπορεί να θεωρηθεί η μεσόλεκτος), υιοθέτησε τελικά την ενδιάμεση γραφή <νκ>, π.χ. <κουβενκιάζω>.

Τέλος, μια άλλη διάσταση του διλήμματος «φωνητική ή φωνολογία;» είναι και η γραπτή απόδοση των μακρών συμφώνων [ɫi] και [ɲi]. Γενικά αυτά τα συμπλέγματα προτιμήθηκε να αποδίδονται περισσότερο με απλά <λ> και <ν> αντίστοιχα. Όταν όμως επιλέχθηκε να αποδοθούν με διπλά <λλ> και <νν> αυτό γινόταν όταν φωνολογικά αντιστοιχούσαν σε διπλά /ll/ και /nn/ παρά όταν αντιστοιχούσαν σε απλά /l/ και /n/. Φαίνεται έτσι, σε αυτό το σημείο, ότι η φωνολογία επηρέασε τη γραφή, καθώς λέξεις όπως /me'ɫiɲe/ και /re'ɲiɲe/ γράφτηκαν πιο συχνά με <λλ> και <νν> παρά λέξεις όπως /'milie/ και /ski'ɲiɲe/, παρόλο που και οι μεν και οι δε προφέρονται με μακρά [ɫi] και [ɲi]. Φαίνεται όμως πως η απόδοση των διπλών αυτών συμφώνων επηρεάστηκε και από το πρότυπο γραφής της ΚΝΕ: στην παρούσα έρευνα η λέξη «μαλλιά» γράφτηκε πιο συχνά με διπλό σύμφωνο παρά η λέξη «πανιά», κάτι που ίσως επηρεάστηκε από το γεγονός ότι οι λέξεις «μαλλιά» και «πανιά» γράφονται με διπλό <λλ> και μονό <ν> αντίστοιχα στο σύστημα γραφής της ΚΝΕ. Όπως και να έχει, τα ποσοστά χρήσης

διπλών ⟨λλ⟩ και ⟨νν⟩ δεν ήταν υψηλά, οπότε φαίνεται ότι γενικά προτιμήθηκε η απλούστερη γραφή με μονά ⟨λ⟩ και ⟨ν⟩ -σε αντίθεση με την εισήγηση των Coutsougera & Georgiou (2014) να αποδίδονται τα [ɫ:] και [ɲ:] αδιακρίτως με ⟨λλ⟩ και ⟨νν⟩. Παρόλα αυτά, το πρόγραμμα «Συντυσιές» επέλεξε να αποδίδει αυτά τα σύμφωνα ανάλογα με το αν φωνολογικά είναι μονά ή διπλά σύμφωνα. Αυτό διασφαλίζει το «ορθογραφικό βάθος» (Rogers 2005: 275), δηλαδή τη γραφή ετερόφωνων αλλομόρφων με σταθερό τρόπο, για παράδειγμα το ⟨μίλιν⟩ παραμένει με ένα ⟨λ⟩ και στον τύπο ⟨μίλια⟩, παρόλο που αποδίδει μακρό φθόγγο στον πληθυντικό. Αντίστροφα, η λέξη ⟨παννίν⟩ παραμένει με διπλό ⟨νν⟩ στον τύπο ⟨παννιά⟩, παρόλο που το οπτικό ίνδαλμα της KNE θα επέβαλλε τη γραφή του με ένα ⟨ν⟩.

5. Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με την αναπαράσταση της συνίζησης ανέδειξαν την πολυπλοκότητα του ζητήματος για τη γραφή της Κυπριακής. Το βέβαιο είναι ότι το να ακολουθηθεί απόλυτα η φωνολογία της λέξης ή η φωνητική της λέξης είναι προβληματικό. Στην πραγματικότητα, ένα σύστημα γραφής πρέπει να βρει την ισορροπία ανάμεσα στη φωνητική, τη φωνολογία, τη μορφολογία και την ετυμολογία. Σε κάποια σημεία του συστήματος γραφής αυτά τα στοιχεία μπορεί να είναι ασύμβατα μεταξύ τους ή ακόμα και να είναι σε σύγκρουση με τις τάσεις γραφής της διαλέκτου από τους/τις φυσικούς/ές ομιλητές/τριες ή με την εκδοτική παράδοση. Το στοίχημα είναι ένα σύστημα γραφής να βρει τη χρυσή τομή ανάμεσα σε αυτούς τους παράγοντες· αυτό δεν μπορεί να συμβεί αν ακολουθείται αποκλειστικά ένα και μόνο από αυτά τα στοιχεία, όπως για παράδειγμα αποκλειστικά φωνητική αναπαράσταση της γλώσσας στη γραφή.

Βιβλιογραφία

- Cahill, M. & E. Karan (2008) Factors in designing effective orthographies for unwritten languages. *SIL Electronic working papers 2008-001*. [Διαθέσιμο στο: <http://www-01.sil.org/silewp/abstract.asp?ref=2008-001>]
- Coutsougera, P. & G. V. Georgiou (2014) An orthographic system for Cypriot Greek. Στο: M. Karyoleμου, F. H. Baider & M. Katsoyannou (επιμ.), *Actes du 30e Colloque international de linguistique fonctionnelle: Chypre, 18-21 octobre 2006*. Fernelmont: EME, 57-62.
- Rogers, H. (2005) *Writing systems: a linguistic approach*. Oxford: Blackwell.
- Tsiplakou, S., Papapavlou, A., Pavlou, P. & M. Katsoyannou (2006) Levelling, koinéization and their implications for bidialectism. Στο: F. Hinskens (επιμ.), *Language variation-European perspectives. Selected papers from the third International Conference on Language Variation in Europe (ICLaVE 3), Amsterdam, June 2005*. Amsterdam: John Benjamins, 265-276.
- Αρμοστής, Σ. (2014) Η γραπτή απόδοση της συνίζησης στην κυπριακή ελληνική. *Μικροφιλολογικά* 36: 48-50.
- Κατσογιάννου, Μ., Αρμοστής, Σ., Χριστοδούλου, Κ. & Χ. Θεμιστοκλέους (2013) Κατάρτιση λημματολογίου ενός διαλεκτικού λεξικού: η βάση δεδομένων Συντυσιές. Στο: Μ. Tsianikas, N. Maadad, G. Couvalis & M. Palaktsoyglou (επιμ.), *Greek research in Australia: Proceedings of the biennial international conference of Greek studies* (Flinders University June 2011). Adelaide: Flinders University Department of Language Studies-Modern Greek, 388-399.

Παράρτημα Α: Το πειραματικό υλικό όπως δόθηκε στην ΚΧ για ηχογράφηση

Οι λέξεις ενδιαφέροντος (που έχουν συνίζηση) φαίνονται με έντονα γράμματα:

- (1) Έν' λλίον μιτσίά τούντα **σπίθκια** εν έσει τίποτε **πιο μιάλον**;
- (2) Κούμπωσ' τα **κουμπιά** σου τζάι φόρησ' τα **γάνκια** σου γιατί έν' **διονιά** έξω!
- (3) Ο **θκειος** μου γυρεύκει καλουψήν τζαι πογιατζήν.
- (4) Ούλλην την ώραν ξιανίζει τα **μαλλιά** της.
- (5) Οι ανιψιούες μου ζιουν για να ψήνουν **μανιτάρκα** στο ντζάκιν.
- (6) Ο σσύλλος μου έφαεν τα **χαρκιά** που **εθκιέβαζεν** η Τασούλλα.
- (7) Η Ταλλού έν' λλίον άρρωστη τζαι πίννει **χάππια** να φέρει τα **μίλια** της.
- (8) Άμπα τζαι ντζίσεις πά' στο **κκομππιούτερ** μου, γιατί ίσια έκοψα σου τα **σέρκα**!
- (9) Ο Κωστής θέλει να φυτέψει έναν **φκιόρον** με ανθούς, αλλά εν-ι-βρίσκει το **φκυάριν**.
- (10) Θέλει εκπαίδευση για να φκάλλεις τα **παννιά** των μωρών.
- (11) Έν' που τα **πκιο** γλυτζιά δάμισι που έφα ποττέ.
- (12) Άννοξα τα **ντουλάππια** να **πιάσω φλυντζάνια**, αλλά ήβρα μόνον **ποτήρκα**.
- (13) Έκαμεν ντουζ, εφκήκεν έξω με βρεμένα **μαλλιά** τζαι αρρώστησεν.
- (14) Επήα αξιούριστος στην **δουλειάν**, τζ' αλλολλίον να με **θκιώξουν** με τες κλωτσίες.
- (15) Ο ανιψιός μου επάσυνεν τόσον πολλά, που εν κλείουν τα **κουμπιά** του **παντελονιού** του.
- (16) Αν δεν **παθκιέται** το κλατῶς, εν την-ι-γλιτώννεις την ττούμπαν.
- (17) Εν το λαλεί η **καρκιά** μου να **κουβενκιάζω** με τούντον άνθρωπον τζαι να μεν συμφωνούμεν.
- (18) Έφα τα μαχαζιά **μιαν** ώραν να έβρω **σδοινιά** τζαι **παννιά** για την βάρκαν μου.

Παράρτημα Β: Η φωνολογική και φωνητική μορφή των εξεταζόμενων λέξεων

/spitiɛ/ → [ˈspitʰɛ]	/eˈðievezzen/ → [eˈθɛvezːɛn]	/fliˈnd͡ʒɛnniɛ/ → [fliˈnd͡ʒɛɲɛ]
/pjo/ → [pco]	/ˈxɛppɪɛ/ → [ˈxɛpʰɪːɛ]	/poˈtiriɛ/ → [poˈtʰɪkɛ]
/ˈmiɛlon/ → [ˈmɲɛlon]	/ˈmilɪɛ/ → [ˈmiːɪɛ]	/duˈliɛ/ → [duˈɪːɛ]
/kuˈmpɪɛ/ → [kuˈmb˰jɛ]	/kkomˈppɪuter/ → [kʰomˈp˰cʰːuter]	/ðjoksun/ → [ˈθɛoksun]
/ˈɣɛntɪɛ/ → [ˈɣɛɲɪɛ]	/ˈxeriɛ/ → [ˈʃɛɾkɛ]	/penteloˈniɯ/ → [penteloˈɲu]
/xiˈoˌniɛ/ → [ʃoˌɲːɛ]	/ˈfiˌoron/ → [ˈfɛˌoron]	/pɛˈtɪɛtɛ/ → [pɛˈθɛtɛ]
/θios/ → [θɛos]	/ˈftɪɛrin/ → [ˈfɛˌɛrin]	/kɛˈrðjɛ/ → [kɛˈɾɛ]
/mɛˈllɪɛ/ → [mɛˈɪːɛ]	/pɛˈnniɛ/ → [pɛˈɲːɛ]	/kuveˈntɪɛzzo/ → [kuveˈɲɪɛzo]
/meniˈtɛriɛ/ → [meniˈtɛɾkɛ]	/ntuˈlɛppɪɛ/ → [nduˈlɛpʰɪːɛ]	/mɪɛn/ → [mɲɛn]
/xɛˈrtɪɛ/ → [xɛˈɾɛ]	/ˈpɪɛso/ → [ˈpɛˌso]	/sxiˈniɛ/ → [ʃiˈɲːɛ]